



Brief aan de Limburgse samenleving

Het Wittemer Beraad staat voor nadenken en discussiëren over sociaal-maatschappelijke vraagstukken in de samenleving. Wij denken Rijnlands. Dat betekent dat we ernaar streven elkaar - over grenzen heen - te versterken en samen te werken aan een samenleving waar vrijheid, gelijkwaardigheid en broederschap heerst. Een samenleving waarin iedereen meedoet, waarin sociaal ondernemerschap centraal staat, waarin solidariteit vanzelfsprekend is en waarin kansen en mogelijkheden grenzeloos zijn.

Op 29 november 2019 organiseerde het Wittemer Beraad, in samenwerking met vertegenwoordigers van St. Bonaventura Aob-FNV, CNV-onderwijs, Beter Onderwijs Nederland, Universiteit Maastricht en andere instellingen een onderwijsconferentie in Klooster Wittem. De opkomst was hoog en de deelnemers vertegenwoordigden een breed scala aan (onderwijs)instituten. In deze Open Brief neemt u kennis van de uitkomsten van de conferentie in de vorm van aanbevelingen die zijn voortgekomen uit de vijf ronde tafelgesprekken waarin betreffende thema's uitvoerig zijn bediscussieerd.

Aanbevelingen voor het onderwijs in Limburg

a. Onderwijs als prioriteit in het beleid van de sociaaleconomische adviesraad Limburg in oprichting

In onze 'brief aan de samenleving'¹ hebben wij gepleit voor een sociaaleconomische adviesraad Limburg. Sociale partners, kennisinstituten en onafhankelijke deskundigen zouden zitting moeten krijgen in deze raad. Naar onze opvatting moet ook het Limburgse onderwijs betrokken worden bij en een centrale plaats krijgen in het adviesprogramma van deze raad.

Het Wittemer Beraad is van mening dat in deze raad gesproken zou moeten worden over o.a.:

1. (her)spreiding van het onderwijs en aanpassing van nationale financiële verdeelsleutels;
2. versterking van het arbeidsmarktrelevante (V)MBO-onderwijs en het creëren van stageplaatsen;
3. uitbreiding UM, OU en HBO met nieuwe studierichtingen;
4. het versterken van de euregionale dimensie van het beroepsonderwijs;
5. het stimuleren van en investeren in (technische) opleidingen, die van belang zijn om de samenleving te verduurzamen en de energietransitie te realiseren.

¹ Open brief aan de Limburgse samenleving, december 2017. Zie ook www.wittemerberaad.nl

b. Het euregionaal burgerschap als leidraad in het beleid van het onderwijs en de overheden.

Het Wittemer Beraad maakt zich zorgen over de kloof tussen Limburg en zijn burens. Het Angelsaksisch denken en de Engelse taal hebben een dusdanig dominante positie in Limburg, dat er een verwijdering dreigt met de directe burens (België en Duitsland), juist waar nadere samenwerking en groeiende integratie noodzakelijk zijn. Beheersing van de buurtalen en euregionale competenties zijn van groot belang voor zowel de economie als de sociaal-culturele cohesie in de grensregio's.

Het Wittemer Beraad is van mening dat:

1. scholen in het basis- en voortgezet onderwijs, die samenwerken met scholen in de grensregio's, financieel ondersteund dienen te worden door hun gemeente;
2. scholen gestimuleerd dienen te worden het certificaat 'euregioprofielschool' te verwerven²;
3. de meertaligheid van Limburgers gestimuleerd dient te worden. Verplichtstelling van Frans of Duits als vreemde taal naast Engels is een mogelijkheid. Het taalprofiel in de grensregio's hoeft niet hetzelfde te zijn als dat in de Randstad;
4. in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs euregionale uitwisseling en competenties van groot belang zijn, concreet: het spreken van buurtalen en grensoverschrijdend stage lopen.

c. Het vergroten van het maatschappelijke debat over onderwijs

De provincie Limburg kent een aantal onderwijsprojecten, waaronder de Educatieve Agenda Limburg, het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken, de OnderwijsWerkplaats, de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Al deze projecten dienen draagvlak te hebben in het onderwijs. Niet alleen bij onderwijsbestuurders c.q. managers doch vooral bij het onderwijspersoneel en ouders. Wij constateren dat het provinciaal onderwijsbeleid nauwelijks op de agenda van de maatschappelijke organisaties staat.

Een ander probleem vormt het ontbreken van het debat over een aantal thema's die het onderwijs raken, zoals het combineren van arbeid- en zorg (voor kinderen) en studiefinanciering voor studenten. In de al eerder genoemde open brief gaven wij al aan dat de afschaffing van de studiefinanciering c.q. de introductie van het leenstelsel als een grote bedreiging werd ervaren, met name voor de middenklasse en dat het *an sich* goedbedoelde toeslagenstelsel in de praktijk tot een verstikkende bureaucratie leidde. De politieke partijen die het 'sociale' leenstelsel geïntroduceerd hebben komen tot het inzicht dat zij dit weer moeten afschaffen. De kloof tussen gezinnen met kinderen en flexibele, lage inkomens enerzijds en de politiek anderzijds is eerder toe- dan afgenomen.

Het Wittemer Beraad is van mening dat:

1. de Provincie Limburg een aantal keer per jaar met het Limburgse onderwijs, dat wil zeggen de scholen, vertegenwoordigers van ouders en de onderwijsvakorganisaties, een provinciale onderwijsdialoog moet voeren. De koepelorganisatie Burgerkracht zou deze dialoog kunnen faciliteren;

² Zie "Euregio Profielscholen", www.regionaachen.de.

2. de Limburgse politieke partijen op provinciaal niveau - ter voorbereiding van hun nationale verkiezingsprogramma met het onderwijsveld (inclusief ouders, studenten) een debat moeten voeren over het nieuwe studiefinancieringsstelsel, het toeslagenstelsel (kindregelingen) enz.

d. Het vergroten van de kwaliteit en de betrokkenheid bij het onderwijs in Limburg

De huidige organisatie van het onderwijs is gebaseerd op het Angelsaksische model. New public management op basis van efficiency, rendement, output, planning & control, individualisering, concurrentie, marketing, ondernemersvaardigheden, interne flexibele arbeidsmarkt, eigen risicodragerschap bij ziekte en werkloosheid enz. Schaalvergroting en fusies op alle niveaus hebben geleid tot afstand en tot verlies van kwaliteit in het onderwijs. Het Wittemer Beraad is ervan overtuigd dat voor kwalitatief goed onderwijs de regie meer bij de scholen moet komen te liggen en minder bij de bestuurders. Het gaat erom dat de direct betrokken leraren en ouders het gevoel krijgen dat het onderwijs van hen is. Dat zij zeggenschap hebben en zich gezien voelen. Dat er niet van bovenaf voor en over hen besloten wordt maar dat zijzelf de ruimte krijgen om keuzes te maken en daarnaar te handelen. Voor de relatie tussen docenten en leerlingen leidt het gevoel van 'eigenaarschap' tot een grotere professionele nabijheid.

De schaalvergroting heeft in Limburg met name in het voorgezet onderwijs, en in het MBO en HBO geleid tot monopolies. De grote VO-schoolbesturen leggen verantwoording af aan een professionele Raad van Toezicht, die veelal via coöptatie wordt samengesteld. Rijnlands denken impliceert dat de stakeholders - ouders, studenten en werknemers - deel uit maken van de Raden van Toezicht.

Het Wittemer Beraad is van mening dat:

1. voor kwalitatief goed onderwijs de regie meer bij de scholen moet komen te liggen en minder bij de bestuurders;
2. in de Raden van Toezicht vertegenwoordigers van ouders, van studenten en van het personeel of hun vakbonden zitting moeten hebben.

In Limburg is de traditionele band tussen onderwijs en het katholicisme grotendeels opgelost. Vragen over levensbeschouwing, over persoons- c.q. identiteitsontwikkeling van de leerling, over motivatie en beweegredenen van docenten, over morele vorming en normatieve aspecten van het onderwijs zijn daardoor veelal verdwenen. In het proces van schaalvergroting, individualisering en het nastreven van efficiencywinst is zowel op school- als op individueel niveau de identiteitsvorming in het gedrang gekomen. Het is in de visie van het Wittemer Beraad tijd om het tij te keren. Er zal een heroriëntatie moeten plaatsvinden op de vraag hoe identiteitsvakken met aandacht voor existentiële en levensbeschouwelijke vragen opnieuw opgenomen kunnen worden in het lesprogramma. Op deze wijze kan de kwaliteit van het onderwijs verbeteren en op individueel niveau draagt identiteitsvorming bij aan het concept 'Positieve Gezondheid', één van de provinciale speerpunten in Limburg. Limburgse identiteitsvorming impliceert - gezien de grensligging - dat men open staat voor mensen uit andere (buur)landen en aandacht besteedt aan de rijke verscheidenheid aan waarden en normen zoals deze leven in de Nederlandse, Europese en mondiale samenleving. Tot deze waarden behoren o.a. solidariteit, tolerantie, gelijke behandeling en duurzaamheid.

Het Wittemer Beraad is van mening dat:

1. er een herpositionering en versteviging van de identiteitsvakken in het Limburgse onderwijs moet plaatsvinden.

e. Het vergroten van kansengelijkheid in Limburg

Cijfers laten zien dat de kansengelijkheid in de afgelopen jaren is gegroeid. Kansen op voldoende bevrediging van de eerste levensbehoeften, op maatschappelijk succes en zelfs op gezondheid hangen in hoge mate van iemands afkomst af. Postcodegebieden blijken voorspellers van kansen. Onderwijs zou bij uitstek verschil kunnen en moeten maken. Door het lerarentekort en de verkeerde financieringsvorm is het onderwijs daartoe minder in staat dan gewenst. Het is daarom nodig de financiering anders te organiseren, waarbij leidend is dat de marktwerking in het onderwijs zoveel mogelijk getemperd wordt, zodat scholen niet langer elkaars concurrent zijn. Het macrofinancieringssysteem werkt in de Limburgse praktijk niet: de vergrijzing is hoger dan elders, dus leraren kosten hier meer. Ook heeft Limburg te maken met een hoge(re) deelname van leerlingen aan het speciaal onderwijs. Daarnaast moet er méér geld naar de leerkracht: betere arbeidsvoorwaarden zijn de beste manier om het lerarentekort weg te werken. Ook dient het huidige studiefinancieringssysteem te worden herzien (zie ook punt c van deze brief). De financiering zou er tevens op gericht moeten zijn dat schoolbesturen en gemeentes investeren in scholen in kansarme wijken, die aldaar als anker- en ontmoetingspunten fungeren en de sociale cohesie bevorderen.

Scholen zouden moeten investeren in samenwerking met jeugdzorg en het bedrijfsleven waarbij maatwerk leidend zou moeten zijn.

Tot slot leiden ook laaggeletterdheid, de vroege selectie en de ontmoediging van het stapelen van diploma's (bijvoorbeeld van vmbo naar havo naar vwo) tot kansengelijkheid. Het zou daarom goed zijn meer gemeenschappelijke brugklassen te creëren en duidelijk doorlopende leerlijnen, waardoor ook leerlingen met een niet zo sterke startpositie kansen blijven houden.

Het Wittemer Beraad is van mening dat:

1. het Nederlandse onderwijs niet gereguleerd dient te worden door marktwerking;
2. de financiering van scholen en van studeren anders moet worden ingericht;
3. kansarme gebieden en speciaal onderwijs recht hebben op een betere financiering;
4. investeringen moeten worden gedaan in de terugdringing van laaggeletterdheid en dat het stapelen van diploma's vergemakkelijkt moet worden.

Dit alles om vermindering van de kansengelijkheid te bewerkstelligen en de mogelijkheden op goed onderwijs voor iedereen te bevorderen.